

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เจตนา” ในพุทธจริยศาสตร์เถรวาท ซึ่งได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับเจตนาที่ปรากฏในพุทธจริยศาสตร์เถรวาท ที่ปรากฏในคัมภีร์สำคัญคือพระไตรปิฎก ทั้งในส่วนของพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก ตลอดจนการประยุกต์ใช้ “เจตนา” ในการตัดสินจริยธรรมกรณีต่าง ๆ สามารถสรุปได้ดังนี้

5.1.1 “เจตนา” ในพระวินัยปิฎก

บทบาทของ “เจตนา” ในพระวินัยปิฎก จะมีความเกี่ยวข้องกับการปรับอาบัติพระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระวินัย ลักษณะของการปรับอาบัติคือ

- 1) มีเจตนาดี ผลของการกระทำไม่ว่าจะดีหรือไม่ดี ไม่มีการปรับอาบัติ
- 2) มิได้มีเจตนา ผลของการกระทำไม่ว่าจะดีหรือไม่ดี ไม่มีการปรับอาบัติ
- 3) มีเจตนาร้าย ดูที่ผลของการกระทำ กล่าวคือ ถ้าผลของการกระทำสมตามเจตนา ปรับอาบัติถึงที่สุดตามสิกขาบทนั้น ๆ แต่ถ้าไม่สมตามเจตนา ก็ปรับอาบัติลดหลั่นลงตามลำดับ
- 4) แม้ว่ามีได้มีเจตนา ก็ปรับอาบัติ มีบางสิกขาบทที่เป็นสิกขาบทอันมีโทษน้อย แม้ว่าการกระทำโดยมิได้เจตนา ก็มีการปรับอาบัติ เพราะเหตุว่าจุดประสงค์ของพระวินัยเพื่อให้พระภิกษุมีจริยวัตรที่ดีงามนั่นเอง

5.1.2 “เจตนา” ในพระสุตตันตปิฎก

บทบาทของเจตนาที่แสดงไว้ในพระสุตตันตปิฎก จะมีลักษณะที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับชีวิตและการกระทำของมนุษย์ คือ

- 1) เจตนาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของชีวิตมนุษย์ กล่าวคือ เจตนาอยู่ในรูปของสังขารในความหมายของการคิดปรุงแต่ง ซึ่งเป็นหนึ่งในขั้น 5 (รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ)

2) การตัดสินใจจริยธรรมหรือการกระทำของมนุษย์ พิจารณาได้จากบ่อเกิดของเจตนา กล่าวคือ การกระทำที่เกิดจากอกุศลเจตนา มีโลภะ โทสะ และโมหะ การกระทำนั้นถือว่าเป็นความชั่ว ส่วนการกระทำที่เกิดจากกุศลเจตนามีความไม่โลภ ความไม่โกรธ และความไม่หลง การกระทำนั้นเป็นความดี

3) เจตนาเป็นธรรมที่เกิดขึ้นก่อน (ปุพพภาคธรรม) และกรรมเป็นธรรมที่เกิดขึ้นภายหลัง (ปัจจุภาคธรรม) ซึ่งแสดงออกมา 3 ทาง คือ กายกรรม วจีกรรม และมนิกรรม

4) เจตนายังมีบทบาทสำคัญในทางพุทธจริยศาสตร์ในการปฏิบัติพระธรรมวินัย ไม่ว่าจะเป็นระดับพื้นฐาน คือการให้ทาน การรักษาศีล ระดับกลาง คือการปฏิบัติตามกุศลกรรมบถ และระดับสูง คือ เกิดการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์แปด กล่าวคือ ถ้าหากว่าได้ตั้งเจตนาไว้ด้วยดี แล้วก็จะส่งผลดีต่อการปฏิบัติในเรื่อง ทาน ศีล ภavana การปฏิบัติตามกุศลกรรมบถ ตลอดถึงการปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสให้สิ้นไป

5.1.3 “เจตนา” ในพระอภิธรรมปิฎก

เจตนาที่ปรากฏในพระอภิธรรมปิฎก จะอยู่ในลักษณะองค์ประกอบของจิตที่เรียกว่า เจตสิก ทำหน้าที่กระตุ้น ขวนขวาย ชักชวนจิต และเจตสิกที่เกิดขึ้นพร้อมกับตัวเอง เพื่อกระทำหรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามหน้าที่ของตน

5.1.4 การประยุกต์ใช้ “เจตนา” ในการตัดสินใจจริยธรรมกรณีต่าง ๆ

กรณีปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีอันเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันว่าจะผิดจริยธรรมหรือไม่ และถ้าหากว่าผิดจริยธรรมมีอะไรเป็นเกณฑ์ชี้ว่าผิดอย่างไร จากการที่ได้นำเสนอกรณีต่าง ๆ คือ การทำการรณรงค์ การทำโคลนนิ่ง และการทำแท้ง เจตนาที่มีบทบาทสำคัญที่เป็นเกณฑ์ตัดสินว่าผิดถูกอย่างไร กรณีดังกล่าวนี้ถ้ามีเจตนากระทำในทางพุทธจริยศาสตร์ได้ข้อสรุปว่าเป็นการทำปาณาติบาต และเมื่อทำปาณาติบาตแล้ว เจตนาที่ยังสามารถบ่งบอกอีกด้วยว่าจะบาปมากหรือบาปน้อย ถ้าเจตนาประกอบด้วยกุศลมากก็เป็นบาปน้อย แต่ถ้าเจตนาประกอบด้วยกุศln้อยก็จะก่อให้เกิดบาปมาก

5.2 ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “เจตนา” ในพุทธจริยศาสตร์เถรวาท ตามที่ได้นำเสนอซึ่งมีบางประเด็นที่ไม่ได้นำเสนอโดยละเอียด ซึ่งเป็นประเด็นที่นักศึกษาวิจัยเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่อง “เจตนา” ชัดเจนขึ้น เช่น การวิเคราะห์เปรียบเทียบ “เจตนา” ในพระวินัยปิฎกกับพระสุตตันตปิฎก และที่ได้นำเสนอเป็นคำไวพจน์ของเจตนาคือคำว่าอธิฐาน ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “อธิฐาน” ในพุทธจริยศาสตร์ ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจเพิ่มเติม

